Adres redactie en administratie:
Bureau Hoofdraadsman,
Coornherthuis,
Hoofdstr. 84, Driebergen
Telefoon 03438-2878
Redacteur A. Zoetebier
Hoofdraadsman

EGO

MAANDBLAD VAN DE HUMANISTISCHE GEESTELIJKE VERZORGING VOOR MILITAIREN. NR. 2 FEBR. 1975 - 13e JAARGANG

Abonnementsprijs ƒ 6,— per jaar, te storten op postgirorekening 480414 t.n.v. Hoofdraadsman Humanistische Geestelijke Verzorging te Driebergen. Militairen ontvangen het blad op aanvraag zonder betaling.

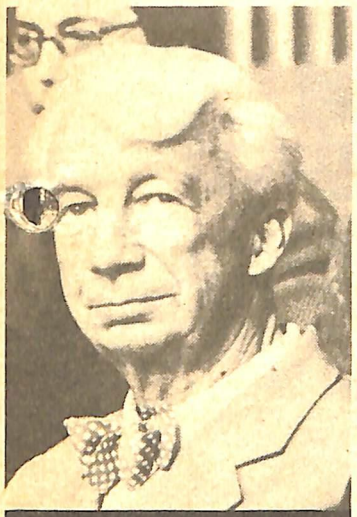

WILLEM SANDBERG
PAG. 4/5

Vaste medewerkers:
Frits Barend
Wim Jesse
Bert van de Kamp
Peter J. Morée
Rien Robijns
Casper Vogel
Bert Vuijsje
Dick Zaal

GROEPSVOOROORDELEN EN RASSENMYTHEN
PAG. 2/3

BLOED
PAG. 12

SCHAATSEN OP DE LANGE BAAN
PAG. 10/11

HONORÉ DAUMIER STRIJDER EN IDEALIST
PAG. 6/7

EN ZO DEDEN WE HET TOEN
PAGINA 8/9

GROEPSVOOROORDELEN

Over het kwaad van groepsvooroordeel en rassenmythen hoeft na de massamoord op de Joden in 1940-'45 niet meer gediscussieerd te worden. Wij moeten echter op onze hoede blijven voor de nog bestaande minder kwaadaardige manifestaties en vooral is het nuttig het ontstaan van deze maatschappelijke kanker na te gaan.
Eerst nog even iets over hedendaagse verschijningsvormen van groepsvooroordelen en de daarmee nauw verwante negatief discriminerende handelingen.
Het meest extreem is zoals gezegd: regelrecht geweld zoals door nazi-Duitsland vertoond en nu de massamoord op niet opvoedbaar genoemde Zuidamerikaanse Indianen.
Minder kwaadaardig zijn discriminerende wetten, bedoeld om minderheden of ongewapende meerderheden dienstbaar te maken aan de dominerende groep: de apartheidspolitiek, hoewel officieel niet op racisme gebaseerd, steunt mede op de aangeleerde afkeer van de blanke voor de zwarte.
Weer een graad minder erg is de officieuze discriminatie zoals die in de Verenigde Staten van Amerika bestaat.

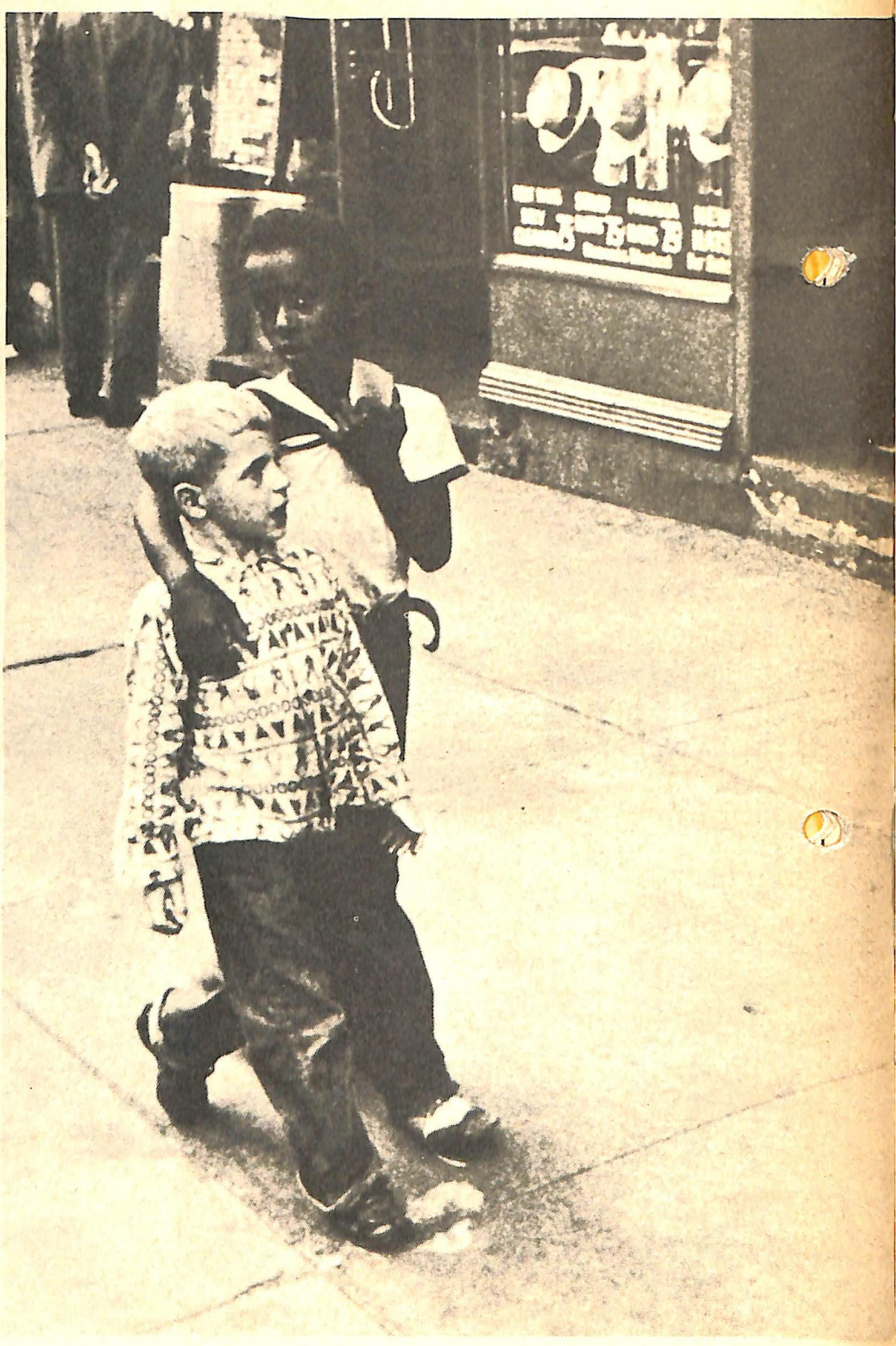

Gematigde symptonen van ras- en groepsvooroordeel zijn het volstaan met geringschattende stereotiepe uitspraken over de andere groep en impliciet of expliciet over de voortreffelijkheid van de eigen groep. Ook chauvinisme is vaak een vorm van vooroordeel, maar dan ten aanzien van de eigen superieur geachte groep. Iets heel wat anders en m.i. moreel niet laakbaar is dat men een ander volk of ras niet zozeer minderwaardig vindt, maar té anders van opvattingen, levensstijl enz. om met een lid van die andere groep te trouwen. In het algemeen kan men zonder racistisch te zijn, zeggen dat het niet raadzaam is voor een orthodox R.K. boerenmeisje om met een even orthodox Islamietische Marokkaanse gastarbeider te trouwen. Men kan hetzelfde meisje nl. ook afraden om met een rasgenoot van een protestantse zwarte kousenkerk te trouwen. Zo'n advies is op redelijke gronden gefundeerd en laat ruimte over voor uitzonderingsgevallen: als het stel bv. meent dat zonder elkaar het leven niet de moeite is.
Terug nu naar het onberedeneerde

EN RASSENMYTHEN

groepsvooroordeel en de dito rassenmythe, die eigenlijk alleen een groepsvooroordeel op grote schaal is. **Definities** van de begrippen zijn nauwelijks nodig: Beide verschijnselen berusten op (overigens zeer uiteenlopende) irrationele motieven.

Groepsvooroordeel: Een bij een persoon of groep bestaand en niet doorgoed nadenken of wetenschappelijk onderzoek gevormd denkbeeld over een groep mensen.
(Opmerking: het kan zoals gezegd het te gunstige oordeel over de eigen groep zijn).

Rassenmythe: Het totaal van al of niet juiste maar niet onderzochte denkbeelden dat een individu of groep heeft over een ras. (Het „afgeronde" beeld van eigen of ander ras dus van de niet grondig denkende mens. Nadenkende mensen zijn niet zo gauw klaar met een afgerond beeld!)
Aangetekend moet worden dat de **definitie van ras** wetenschappelijk niet zo eenvoudig is als op het eerste gezicht lijkt. Men klassificeert nl. op grond van een aantal wetenschappelijk gezien niet zo erg belangrijke kenmerken, bv. huidskleur, haarvorm, e.d. Door de combinaties van deze uiterlijke eigenschappen te veranderen zouden we echter andere rasindelingen krijgen. Als we bv. verdelen naar lichaamslengte of neusvorm zouden de Dinka-negers met de Noord-Europeanen in één ras zitten, de Hottentotten met de Zuid-Europeanen in een ander ras. Het komt mij voor dat veelal beslissend is dat naast een bepaalde combinatie van lichamelijke kenmerken het feit van één woongebied doorslaggevend is of men een groep mensen tot één ras rekent.

Erfelijke aanleg of milieu-invloed?
In alle wetenschappen die zich met het vraagstuk hebben bezig gehouden is men het wel eens over het feit dat aangeboren geestelijke rasverschillen nooit betrouwbaar zijn aangetoond. Het zou overigens **kunnen**, dat aangeboren geestelijke verschillen wel degelijk bestaan, maar ze aantonen is vrijwel onmogelijk omdat reeds na de geboorte milieu-verschillen een beïnvloedende rol gaan spelen en juist bij de mens met zijn lange kindertijd (in vergelijking tot sommige diersoorten vooral die meteen „klaar" zijn om voor zichzelf te zorgen) is dit conditionerende milieu belangrijk. Men haalt vaak genetisch juiste argumenten aan en stelt ze in verwarring tegenover culturologisch-psychologisch al even juiste argumenten. Maar de erfelijkheidsleer is niet in strijd met de resultaten van de sociale wetenschappen. Terwijl de **erfelijkheidswetten van Mendel** ongetwijfeld juist zijn, erfelijkheid dus geenszins een mythe is, betekent dit geen tegenspraak tot de even juiste bewering dat het milieu het individu mede vormt, zeer sterk bepalend is zelfs. Ieder mens wordt gevormd door erfelijke aanleg en de omgeving waarin hij opgroeit.

In zijn boek **Het Rassenprobleem: de ondergang van een mythe,** haalt prof. Wertheim de uitkomsten aan van een I.Q.-onderzoek onder blanken en negers in de VS van Amerika: „Het 1e vergelijkende intelligentie-onderzoek op grote schaal geschiedde in het Amerikaanse leger tijdens de eerste wereldoorlog. Ook daarbij kwam een groot verschil in gemiddelde resultaten tussen blanken en negers voor den dag. Maar bovendien bleek het gemiddelde van de negers in het Noorden aanzienlijk hoger dan het gemiddelde der negers in het Zuiden. Weliswaar bleven de negers in het Noorden nog een eind beneden de blanken uit het Noorden, maar hun gemiddelde I.Q. bleek zelfs hoger dan dat van verschillende groepen van Zuidelijke blanken". (pag. 47 en 48).
En verder: „ . . . met het aantal jaren verblijf in het Noorden steeg het gemiddelde I.Q. . . . " (d.w.z. van de geëmigreerde negers, H.T.S.).
„Bij hertesten na ieder jaar is deze evenredige stijging duidelijk geconstateerd" (pag. 49).
Een in aanleg (erfelijk) dommer negerkind dat naar het Noorden migreert, heeft dus alle kans door minder slechte scholings- en andere ontplooiingsmogelijkheden later een hoger I.Q. te bereiken dan een in aanleg pienterder negerkind dat in de Zuidelijke staten blijft. Uit een college van prof. A. N. J. den Hollander ontleen ik het volgende voorbeeld over één van de factoren die van belang zijn tot het ontstaan van de flegmatieke Engelsman in tegenstelling tot bijvoorbeeld de druk gesticulerende Italiaan: Reeds van jongsaf aan leert men dat beheersing een deugd is. Op de bekende Engelse kostscholen hoort men: „Don't speak with your hands", dat is niet „gentlemanlike".
Olga Lang vertelt in haar grote studie **Chinese Family and Society** dat Pekingse kinderen op weg naar school in hun lange jassen de indruk maken van geestelijken! Mijn eigen leraar in de Chinese taal vertelde mij (ik was plm 10 jaar) dat een wel opgevoed persoon nooit uitbundig mocht schateren. Geen dijenkletser dus . . .
Men kan zich voorstellen dat andere culturen hier anders over denken of dat het gebaren met de handen, in Engeland niet passend voor de gentleman, juist positief gewaardeerd wordt. Persoonlijk vind ik het in gematigde vorm wel mooi als iemand beeldend vermogen heeft in zijn/haar handen en armen: Lichamelijke expressie is niet alleen sexuologies gezien onderontwikkeld in het met Victoriaanse erfenis beladen Engeland.
Samenvattend kunnen we nu zeggen:

1. Binnen één volk, etnische groep, etc. bestaan er ongetwijfeld de door chromosomen bepaalde genetische aangeboren verschillen tussen individuen (erfelijkheidswetten van Mendel).

2. De groep als geheel is zeer sterk beïnvloedbaar ten goede en ten kwade, waardoor het groepsgemiddelde bepaald wordt.

3. Geestelijk-psychisch aangeboren verschillen tussen grote groepen (rassen e.d.) zijn nimmer wetenschappelijk aangetoond. Over het algemeen is men nu van oordeel dat als zulke verschillen bestaan, ze in het niet verzinken bij de aangeleerde verschillen (zie ook Köbben: **Van primitieven naar wereldburgers,** hoofdstuk 9: Het ras: mythe en realiteit).

Wij mogen veilig aannemen dat het aangeboren gemiddelde voor alle volken min of meer gelijk is.

Wordt vervolgd.

Drs. H. T. Sie Dhian Ho

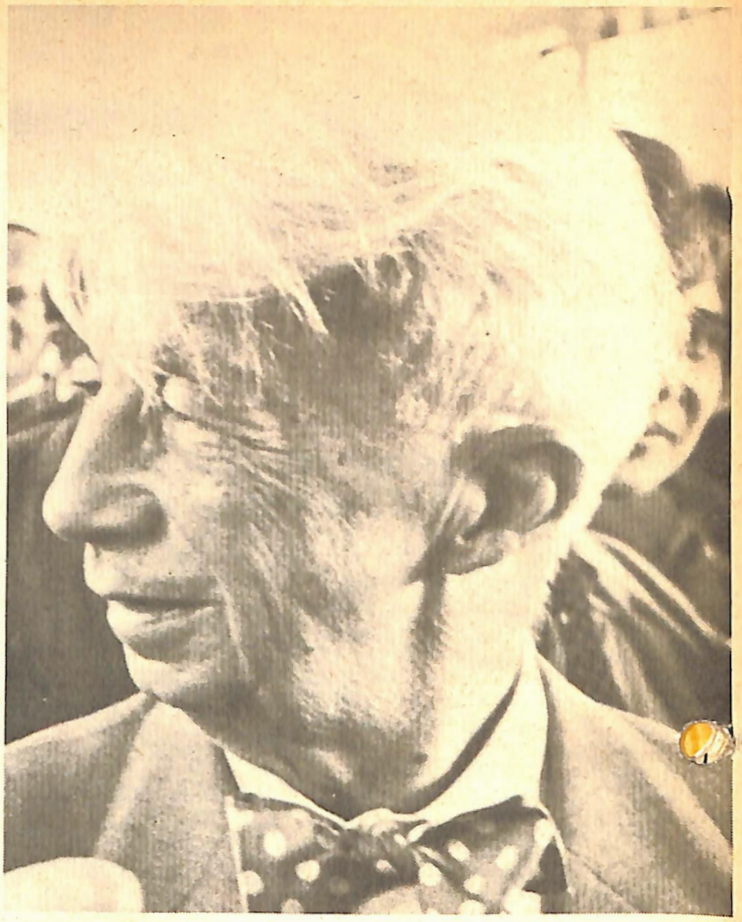

WILLEM SANDBERG

Willem Sandberg, de oud-directeur van het Stedelijk Museum in Amsterdam en wereldvermaard grafisch ontwerper, heeft de Erasmus-prijs 1975 gekregen. De belangrijkste culturele prijs, die Europa kent. Na Tinbergen is Sandberg (77 nu) de tweede Nederlander, die op dit niveau wordt onderscheiden.
De prijs krijgt hij niet als oud-museum-directeur, ook niet als grafisch ontwerper, wel voor al hetgeen hij heeft gedaan om kunst en publiek nader tot elkaar te brengen. Geen kwestie van vakbekwaamheid dus, meer een kwestie van geestesgesteldheid, van mentaliteit.
Willem Sandberg, lang een uiterst omstreden persoonlijkheid, toen hij in het Stedelijk Museum, waar hij in 1938 conservator en later directeur van werd, de tradities opzij zette en een beleid voerde, dat grote onrust zaaide in de kunstwereld, maar nu over de hele wereld wordt erkend.
Zelf heeft hij vijftien jaar geleden in een boekje, getiteld „Nu" met als ondertitel: „de kunst en het leven" op plastische wijze uiteengezet, hoe hij het museum zag functioneren in deze maatschappij. We citeren: „We zoeken naar een omgeving/ waar de voorhoede zich thuis kan voelen/ open/ helder/ op menselijke schaal/ geen grote hallen, staatsietrappen, bovenlicht, deuren als poorten, geüniformeerde beambten maar een oord, waar men durft te praten, te zoenen, hardop te lachen, zichzelf te zijn/ een brandpunt voor het leven van nu/ onbekrompen/ elastisch/ een tehuis voor muziek, foto, schilder- en beeldhouwkunst, voor dans en film/ voor het experiment/ alles wat de trekken van het gezicht van onze tijd kan verhelderen/ al, wat bijdraagt tot de vorm van nu is daar op zijn plaats."
Sandberg en zijn Stedelijk Museum werden er in de gehele wereld een begrip door. Met een ongelooflijke energie en met een groot gevoel voor het actuele maakte hij zijn museum ook tot een kunstcentrum door middel van allerlei andere artistieke activiteiten rondom het zeer uitgebreide expositieprogramma.
Zo'n levend museum is op het ogenblik al jaren geen nieuws meer. Maar Sandberg was een van de pioniers. Hij zorgde ervoor, dat zijn museum een uitgebreide kern van bezoekers kreeg, een vast publiek. Hij herkende de dingen in de kunst (de Cobra-groep om een voorbeeld te noemen), waar anderen nog niet aan toe waren. Hij bestreed die drempelvrees om naar kunst te komen kijken met succes: alleen al door het gebouw geheel te moderniseren betrok hij de mensen er meer bij.
Pierre Janssen over Sandberg: „Zonder de onrust, die hij schiep, zouden er in Nederland geen aandacht en geen discussie zijn geweest voor en over de moderne kunst, zouden wij niets hebben kunnen verwerpen en evenmin iets hebben kunnen aanvaarden."
Voor dit veranderen van de mentaliteit, voor het slechten van de museumdrempel, waardoor het museum niet alleen meer een zaak was voor „heren met hoeden" heeft hij dan nu de Erasmus-prijs gekregen. Op de vraag of het zo nodig is dat kunst en publiek zoveel nader tot elkaar worden gebracht, antwoordde hij dezer dagen:
„Het lijkt me bitter nodig. De musea zijn ontstaan in de negentiende eeuw, omdat de particulieren geen plaats meer hadden voor de door hen verzamelde kunstschatten. Maar het museum is in een overgangsstadium. Het hoofddoel moet zijn: kunst weer in de gemeenschap brengen. Op straat, in de gebouwen, op pleinen, in het dagelijks leven."
En op de vraag, waarom kunst zo bitter nodig zou zijn voor de mensen: „Ieder mens heeft er belang bij in zijn eigen tijd te leven. Ik heb het idee dat kunstenaars iets te zeggen hebben over vandaag. Gewoonlijk duurt het dan een generatie voor ze begrepen worden. Met kunst leven is met je eigen tijd leven."
Sandberg is nu 77, maar nog altijd een man van vandaag. Wat hij toen deed, wat hij in die vijftiger jaren schreef en wat te vuur en te zwaard werd bestreden, is nu gemeengoed geworden. Hij heeft het dus in ieder geval beleefd in de eigen generatie nog begrepen te worden.
Sandberg daarover: „Het is inderdaad betrekkelijk gauw gegaan. Ik ben vlak bij huis begonnen. In september '45 werd ik directeur van de gemeentelijke musea. Het eerste dat ik deed was een vereniging van al het personeel oprichten: van de werkster tot de directeur. Fooien die de mensen kregen stopten we in een gemeenschappelijke pot en daarvan konden

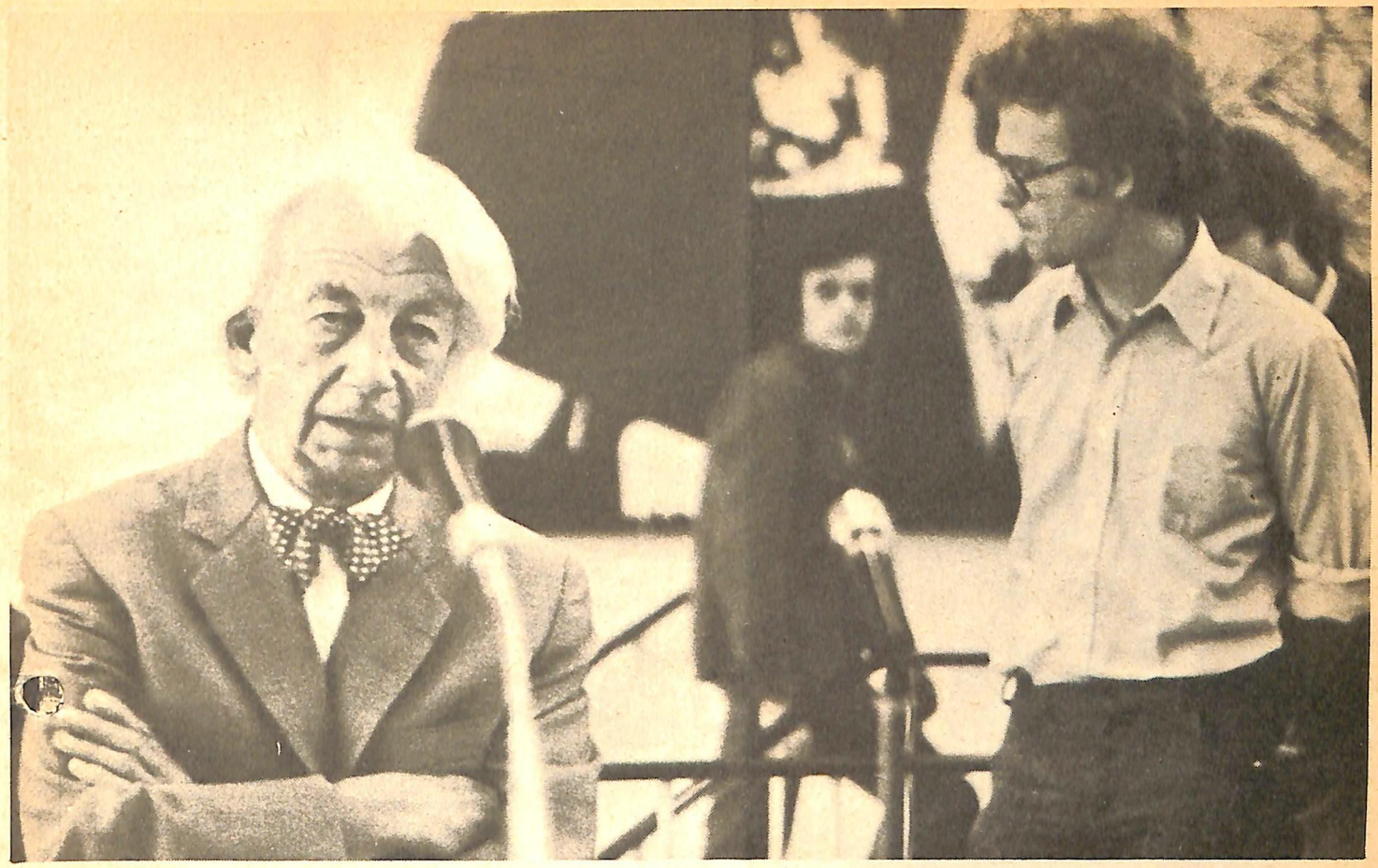

we excursies maken. We gingen naar Antwerpen, Brussel, Gent, Parijs. Een paar dagen lang. Twee dagen voor de reis heen en terug, een dag voor de natuur en een dag voor de cultuur. Mensen die in een museum werken moeten weten wat ze doen. Daar waren die excursies uitstekend voor. De tentoonstellingen die we hielden, werden ook altijd met de mensen besproken. 's Morgens om negen uur, het museum ging om tien uur open, hielden we rondleidingen voor het personeel. Zo hebben we het museum tot HUN museum gemaakt."
Die drempelvrees? Sandberg: „In 1950 was ik bij de kapper in de Van Baerlestraat, die woonde al ruim dertig jaar tegenover het Stedelijk. Ik vroeg hem wat hij ervan vond. Hij zei, dat hij er nog nooit was geweest. Dat bracht me op de gedachte dat mensen van buitenaf in het museum moesten kunnen kijken. Dat is een heel goed ding geweest."
Over zijn uitspraak „met kunst leven is in je eigen tijd leven" zegt hij nu: „Kunst is een bewustmakingsproces. Er zijn natuurlijk kunstenaars en kunstenaars, maar ik reserveer die naam voor de baanbrekers, mensen die een rol spelen in de ontwikkeling, die geïnspireerd zijn door de maatschappij en de maatschappelijke verhoudingen. Ik zie bijvoorbeeld de COBRA-beweging als een reactie op oorlog en bezetting. Vlak na de oorlog was er heel weinig reactie. Totdat ineens die jongens uitbarstten. Ik zag ook veel overeenkomst tussen mei '68 in Parijs en de Cobra-beweging."
In 1949 zei hij al in een interview: „Ik beschouw de experimentele kunst in de eerste plaats als een sterke reaktie tegen de geest van de officiële kunst, de kunst van de academie. Zoals wij in de Beeldenstorm van 1566 het symbool moeten zien van onze geestelijke vrijheid, die de voorwaarde schiep tot het vrije denken, zo moeten wij ook het streven der experimentele kunstenaars beschouwen. Zij zijn de geestelijke beeldenbestormers."
Tot slot gevraagd naar zijn mening over het terugkomen van oude stijlen in onze tijd (Jugendstil bijvoorbeeld, de kunst van de dertiger jaren enz.) besluit Sandberg: „Het is een vlucht uit deze tijd. Ik kan me dat levendig voorstellen. Maar het is wel armoedig. Het is onzin om vandaag dingen te doen, die gisteren plaats hebben gevonden."
Bronnen o.a.: interview met Sandberg door Jan Hein de Groot in Het Vrije Volk naar aanleiding van de toekenning van de Erasmusprijs, 24 december 1974.

RIEN ROBIJNS

2. Vrijheid van drukpers litho 1834, links Louis-Philippe, rechts Karel X

Honoré Daumier

STRIJDER EN IDEALIST

Honoré Daumier, de grote Franse karikaturist, schilder en beeldhouwer, zei eens: Men moet midden in zijn eigen tijd staan. Terwijl in ons land in het midden der vorige eeuw weinig te beleven viel, onderging Frankrijk als nasleep van de grote revolutie en de Napoleontische tijd, bijzonder schokkende gebeurtenissen. In zijn werk heeft Daumier, de grote strijder en vurige idealist, een beschavingsgeschiedenis gegeven van het Frankrijk van 1830 tot de Frans-Duitse oorlog van 1870. Dat was zijn tijd! Niemand zal deze periode in de geschiedenis kunnen begrijpen zonder kennis te nemen van de honderden prenten, die Daumier met de regelmaat van een klok al die jaren deed verschijnen. In tijden dat de censuur de in het zadel zittende corrupte machthebbers beschermde, richtte Daumier zijn aanvallen o.a. via de symbolische Robert Macaire op hun officiële vertegenwoordigers. Als een dramatisch beeldend psycholoog heeft hij een oeuvre geschapen van een grote menselijke bewogenheid en van een monumentaliteit, die velen aan Michelangelo deed denken. En wie zijn wat minder bekende schilderijen betrekt bij de waardering van zijn kunstenaarschap mag gerust spreken van een Rembrandtieke Michelangelo.

Louis Philippe

In Frankrijk beleefde de revolutionaire karikatuur of spotprent na de julirevolutie van 1830 haar grote tijd. Met Karel X verdween de oude monarchie der Bourbons. Op voorstel van liberale kamerleden, die bang waren dat de opstandelingen de republiek zouden afkondigen, benoemde de Kamer Louis Philippe uit het huis Bourbon - Orléans tot koning. Na de succesvolle revolutie was de benoeming van Louis Philippe, ook wel de burgerkoning genoemd, voor het volk een grote teleurstelling. Wel schudde Louis Philippe gaarne iedereen de hand en zong hij in het openbaar bij

1. Straattafereel (schilderij)

Hij heeft een brood gestolen

Twee advocaten

5. Louis - Philippe bij een politieke gevangene: Laat die maar lopen! Die kan geen kwaad meer doen.

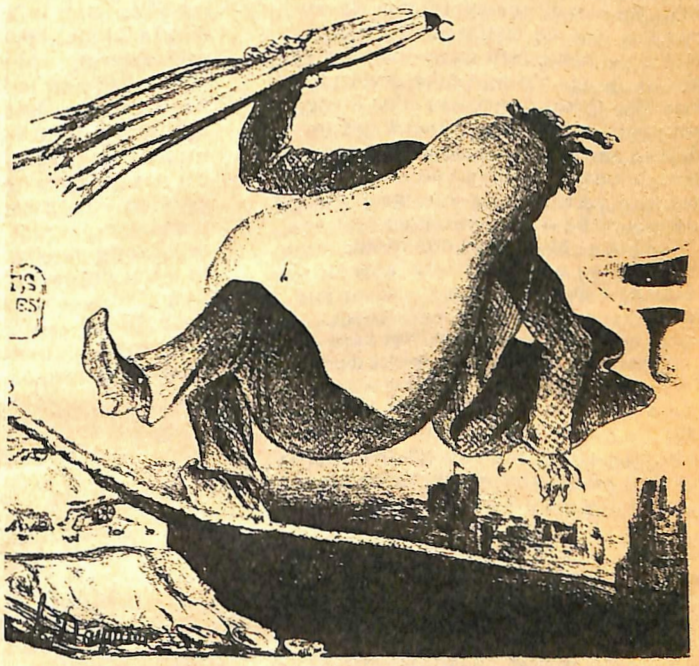

6.a De peer komt te vallen (De peer is Louis Philippe. Deze koning had een hoofd als een peer.

bijzondere gelegenheden de Marseillaise, maar volgens Alexandre Dumas kon hij al zingende de wijs niet houden. Dat kenmerkte ook zijn regering, die in het bijzonder de bezittende klasse bevoordeelde. Vooral te Parijs wonnen tijdens zijn regering de republikeinse en socialistische denkbeelden steeds meer veld.

De politieke karikatuur

De achtereenvolgende geweldige historische gebeurtenissen in Frankrijk zoals de Franse Revolutie, het optreden van Napoleon, de restauratie van 1814/1815, de revoluties van 1830 en 1848 gevolgd door de tweede republiek en het tweede keizerrijk van Napoleon III, riepen als vanzelf het machtige tegenwapen van de politieke karikatuur op. De belangrijkste politieke tekenaar was Daumier, waarvan De Balzac zei: „Er is iets van Michelangelo in deze kerel". En de schilder Daubigny riep, toen hij voor het eerst de Sixtijnse Kapel betrad: „Maar dat ... dat is Daumier!"

Groot meesterschap

Honoré Daumier is zonder twijfel de grootste tekenaar van spot- en strijdprenten, die Frankrijk ooit gekend heeft. Met scherpe ogen heeft hij de huichelachtige komedie der wereld doorzien. Niemand heeft meer waarheid gegeven in de overdrijving dan Daumier. Alles wat hij tekende moet hij intens doorleefd hebben om het zó machtig en zó eerlijk opnieuw geboren te doen worden. Groot is het meesterschap dat uit zijn veelzijdig oeuvre spreekt.

Zijn idealen en zijn gedachten zijn niet aan tijd gebonden, daarom is zijn werk ook voor ons nog even levend en boeiend als het voor zijn tijdgenoten was.

JAN KOOIJMAN

EN ZO DEDEN WE

Terug naar vroeger. 't Is gek, maar daar zijn we in dit deel van de wereld dagelijks mee bezig. Niet alleen in de mode (opoe's jurk is meer waard dan het goede mens er vroeger voor heeft betaald), ook de literatuur geeft herdrukken (F. Scott Fitzgerald): met een oplaag van tienduizend stuks tegelijk uit; de muziek is wat minder, maar bij de film is het hek van de dam. Niets is Hollywood te dol als het gaat om de verpakking van het verhaal. Er wordt gerommeld in de archieven van de twintiger en dertiger jaren, de romantiek anno-toen wordt er met de gladde haren bijgesleept (zie The Great Gatsby en The Sting), het prettig soort amusement dat iedereen pruimt wordt opgepoetst, maar men houdt zich verre van maatschappijvernieuwing, etc., grof gezegd de moeilijke dingen. Sterren met een voor het publiek bekende klank laten zich lijmen door deze commerciële industrie en het publiek — waar het allemaal om begonnen is — vreet het toch wel. Het niets doen, het voorbijgaan aan creativiteit, wekt de indruk, dat men wacht op iets waarvan men zeker weet dat het niet bestaat. En om het heden en straks te overbruggen waagt men steeds meer. Niet te veel nieuw (onzeker), maar men blikt terug naar toen; en passant snijdt men alle kwade dingen weg. Deze maatschappijverloedering is natuurlijk koren op de molen van de bonzen uit de filmindustrie: geen gedonder, je pakt wat oude films uit het archief, contracteert voor een vette prijs een stel acteurs, laat de dames en heren geen kwaad spreken en whammmmmm de bioscopen in. En allemaal onder het motto: „Dat was het ware leven, zo deden we toen." Als je er achter komt, is het om misselijk van te worden. Beter iets dan helemaal niets, gaat eigenlijk ook niet meer op. De vertrossing van de film zit er aan te komen. Misschien heeft het al plaats gevonden. Want — ook in ons land — machtige verhuurkantoren stippelen een filmbeleid uit dat geënt is op „u vraagt, wij draaien". Toch een beleid, zegt u, maar dan één dat gebaseerd is op het melkkoe-principe. Dus wordt een deel van het publiek aangetrokken dat niet van plan was om naar de bioscoop te gaan. Maar verontrust gemaakt door de filmdistributeurs haasten die mensen zich naar het theater om maar niet te hoeven onderdoen voor vriend en buurman (want elke reclamecampagne is op dat beeld afgestemd). En zo werken de filmverhuurkantoren mee aan de totale vertrossing van het eigen publiek.

Tot voor kort was ik van mening dat arthouses deze dans ontsprongen. Niets is minder waar, want het uit idealisme opgezette buurttheater The Movies in Amsterdam bijvoorbeeld waagt het thans ook om wekenlang dezelfde (overigens uitstekende) film te presenteren, maar dan wel onder het mom „er is zoveel belangstelling voor". Maar die belangstelling is wel geprojecteerd op de kassa.

Niet voor niets juicht het Amerikaanse blad voor de showwereld „Variety" dat het afgelopen jaar de filmindustrie een recordrecette zal opleveren van zo'n vier miljard gulden. En dat geldt dan alleen nog maar

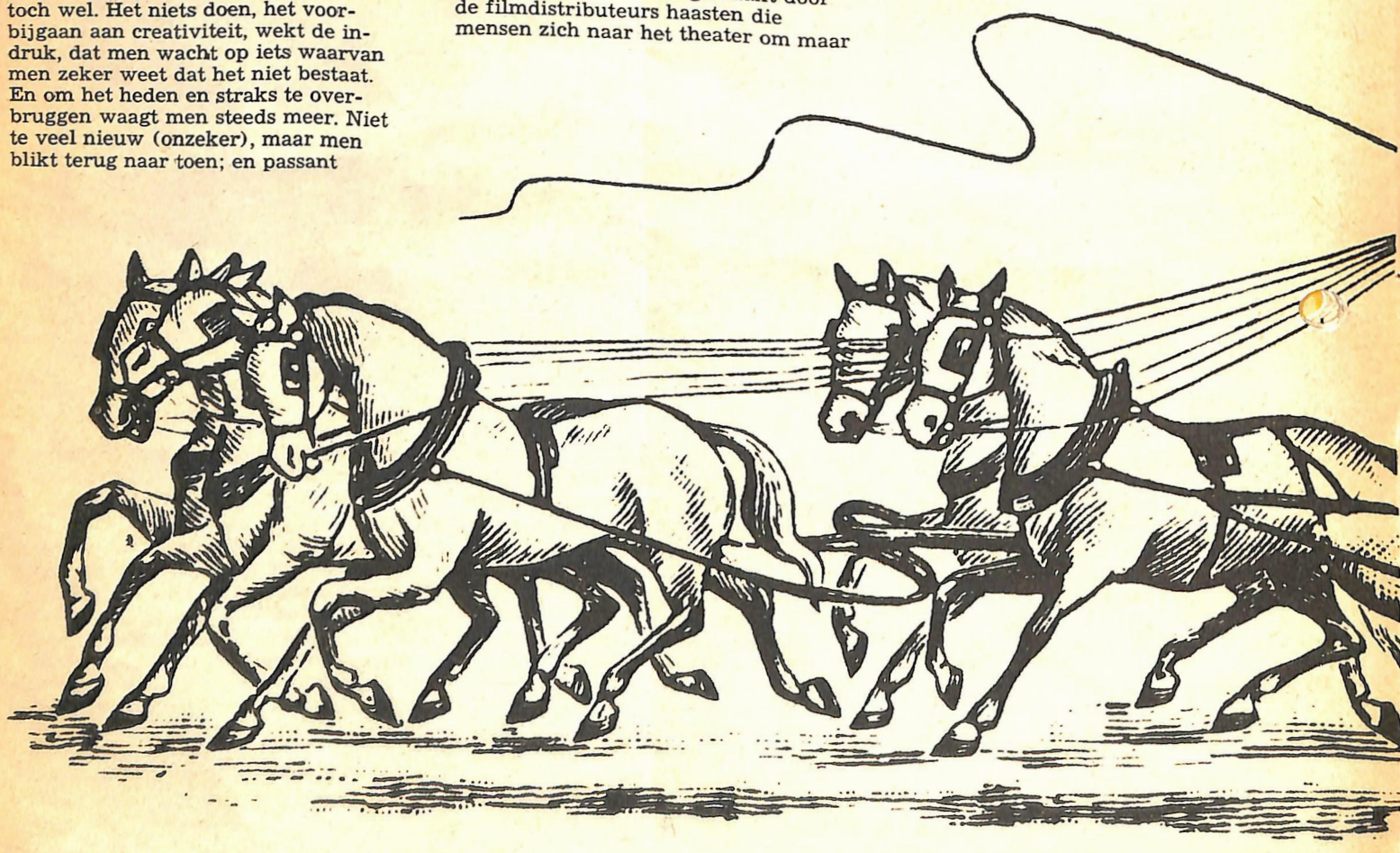

HET TOEN...

de Amerikaanse sector. Een goed teken, zegt het blad, maar het vergeet te vermelden dat ook de Amerikanen hun nostalgie hebben en allang het oorlogsgedoe zat zijn, de raciale kwestie opzij schuiven en een door de regering-Ford opgejuinde goudkoorts weten te herkennen als flauwekul. Misschien daarom ook gaat men naar de bioscoop om het moegekletste hoofd in de welgevulde schoot te leggen van het eenvoudig vertier onder het uitroepen van „That's entertainment", dat is pas vermaak. Flauwekul, zegt u. Maar het is natuurlijk wel gemakkelijk om naar het verleden te kijken in een riante leren stoel met een goed glas in de hand en een regelmatig terugkerend inkomen op de bank. Kortom, nostalgische luiheid. En daaraan heeft met name Metro Goldwyn Mayer zich bezondigd. Met een traan in het oog en met omfloerste stem gebeurtenissen oproepen uit het nabije verleden en dat wegdouwen op celluloid. We hebben — zo zegt MGM zelf — onze vijftig roemruchte jaren weten te bundelen in een film die nu eens een goed beeld geeft van die helaas voorbije en heerlijk swingende periode. An me nooit niet, roep ik dan weer, want dit oorspronkelijk zes uur durende produkt is een (muzikaal) wangedrocht dat alleen door het mes afdoende te gebruiken kon worden teruggebracht tot 2½ uur en dan nog steeds glitter en glamour vertoont. Over de toeschouwer wordt een niet te stuiten stroom zang en dans uitgestort uit studio-spectakels van de jaren 1929 tot 1958, een periode die een portret was van crisis, oorlog en desillusie. MGM-samensteller Jack Haley jr. pikte fragmenten uit Anchors Aweight, Bathing Beauty, Gigi, High Society, Rose Marie, Show Boat, The wizard of Oz en niet te vergeten Singin' in the rain. De laatste titel werd het thema van de film. Sterren van nu praten de delen aan elkaar. En voor wie het allemaal nog te kort duurt, de film wordt geprolongeerd. De idee ook, want in de kluizen van MGM ligt nog het een en ander, zodat samensteller Haley jr. voor deel twee zijn hart kan ophalen, en het (toch wel gekke) effect van het „opblazen" van de beelden kan herhalen. Achteraf bekeken, richt zijn kritiek zich niet op de film zelf — een tijdsbeeld — maar op de gedachte die er achterzit. Een patroon dat hopelijk niet door andere maatschappijen zal worden gevolgd. Want dan pas is het hek van de dam en zitten we tot in lengte van dagen vast aan dit soort bedenksels, die leuk zijn voor een eenmalige vertoning, maar niet voor 28 weken prolongatie. Liefhebbers van de muziek (veel gespeeld door het orkest van Henry Mancini) kunnen hun hart ophalen bij de door Polydor uitgebrachte dubbelaar onder dezelfde titel en wie het allemaal nog eens wil nalezen is er „the MGM Years" voor de royale prijs van 35 gulden.

Peter J. Morée

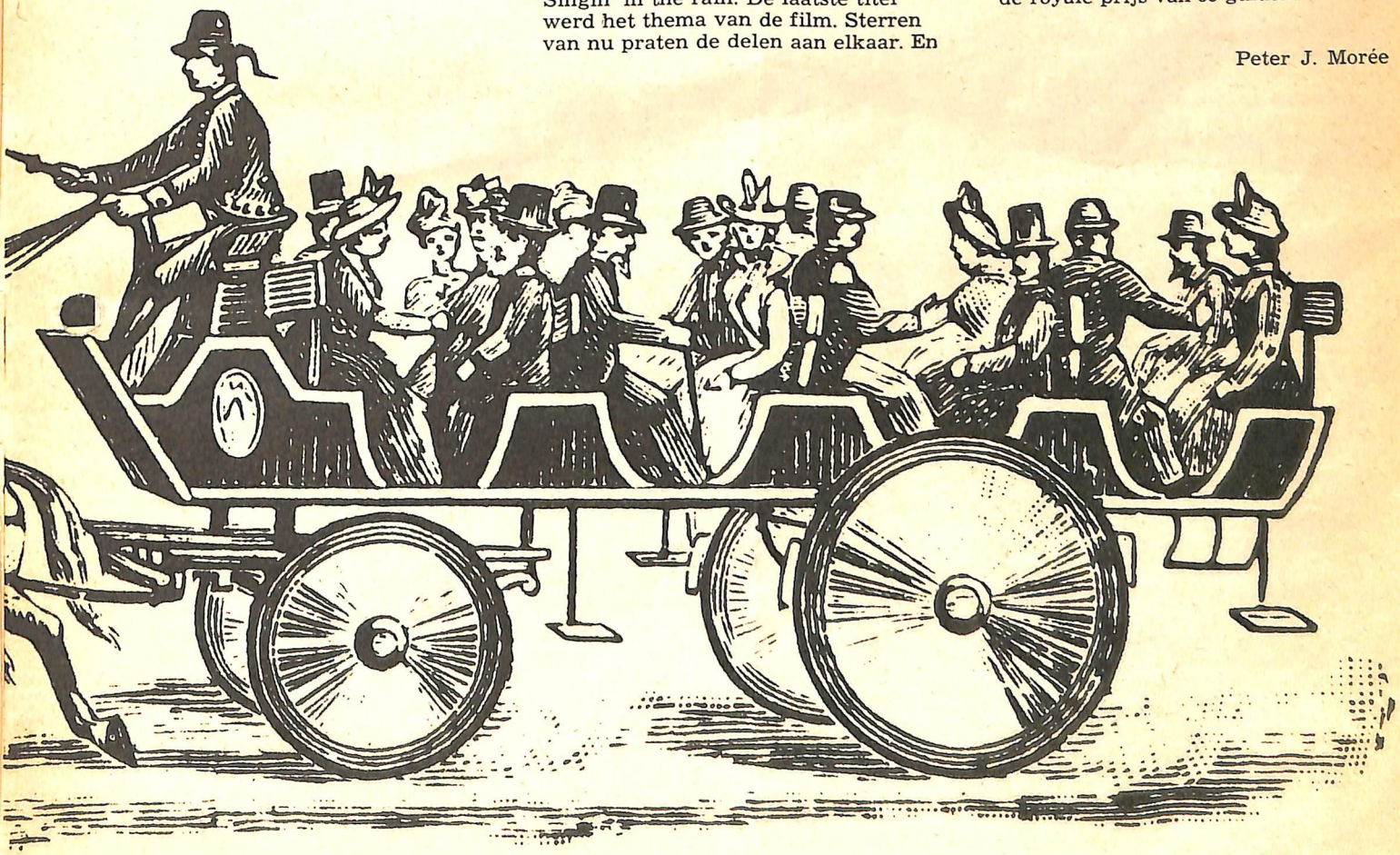

EEN OPMERKELIJK debuut maakt popzanger/componist Alan Price in 'Alfie', de ruige Romeo die maar niet genoeg kan krijgen van de vrouwtjes. De vertolking van Alan Price is de vijfde in een reeks die pas in 1962 begon met het toneelstuk Alfie Alins and his little life, geschreven door de voormalige vrachtwagenchauffeur Bill Naughton. Price scoorde in zijn popperiode al de nodige krakers (The house that Jack built/Simon Smith and his amazing dancing bear o.a.) en doet nu onder de bekwame regie van Ken Hughes weer een gooi naar het ere-platform. „'t Is wel iets heel anders", aldus Alan Price, „maar ik vind het enerverend om dit te doen. Bovendien denk ik dat er wel in elke man iets zit van die Alfie. Het is een vrije vogel, maar als-ie de ware vrouw heeft ontmoet, gaat-ie trouwen, een huisje inrichten en ga zo maar door."

OPNIEUW WORDT het avontuurlijke leven van Engelands Floris de Vijfde, Robin Hood, verfilmd. De tekenversie van de Walt Disney Company was nummer twaalf, en Jon 'the Odessa File" Voight heeft de twijfelachtige eer om Robin nr. 13 weer „levend" te maken. Opnamen vinden plaats in Engeland; David Sherwin zorgt voor het (spannende?) scenario. Enfin, de afloop is gelukkig goed.

SAM PECKINPAH is weer aan de slag. 'Killer Elite' heet zijn nieuwste en jeune premier James Caan speelt de titelrol. Diezelfde Caan wordt overigens steeds meer gevraagd. Voor Karel Reisz b.v. is hij 'The gambler', de man die niet wikt en weegt, doch wel tot het uiterste gaat en dan meerdere keren zijn hachje durft te wagen. Kortom, een gokker pur sang.

LEPERIK EN TOUGH GUY — vertolker Clint Eastwood heeft zijn derde film geregisseerd: Breezy. Het is de kortstondige liefdesgeschiedenis van een tienermeisje, dat een oudere man versiert die verbitterd de maatschappij de rug probeert toe te keren na een echtscheiding. Eastwood speelt zelf een kleine rol, maar laat alle eer aan William Holden en Kay Lenz.

WAAR ZIJN ZE gebleven, de jonge mannelijke sterren uit de vijftiger jaren? De mooie jongens met hun recht-door-zee-blik? Films and filming geeft er uitvoerig antwoord op. Hier een paar vergeten namen: Russ Tamblyn, Ronald Shiner, John Saxon, Sal Mineo, John Kerr, Horst Buchholz,

Monique van de Ven en Rutger Hauer in Turks Fruit — zwaar onderschat volgens Films and filming.

Tab Hunter, Michael Landon waren de sterren van toen. Je komt ze niet meer tegen op de aanplakzuilen, maar wel die van Elvis Presley, David McCallum, Alain Delon, Anthony Perkins en Jean-Pierre Leaud. Zij hielden de rit vol. Ook zijn er namen die een mystieke klank hebben (ze zijn alle drie overleden) Brandon de Wilde, de Poolse acteur Zbigniew Cybulski en last but not least James Dean.
ZOALS ELK JAAR brengt Films and filming de beste acteurs/actrices, films en regie, etc. van het afgelopen jaar. Onderscheidingen krijgen dit maal Goldie Hawn en Martin Sheeds (voor de nog niet in ons land uitgebrachte 'Badlands'). Fellini ontvangt voor Amarcord een prijs, evenals Richard Lester voor zijn Drie musketiers. Het geestige scenario en de regie van Brooks van Blazing Saddles worden bekroond. Daarentegen krijgt The Excorsist van Friedkin het onderste uit de kan. Tenslotte wordt Paul Verhoevens versie van Turks Fruit uitgeroepen tot meest ondergewaardeerde film. Het jury-rapport vermeldt onder meer dat deze (Deense film staat er abusievelijk) moderne kijk op het oude liefdes-thema best een betere kritiek waard was, maar dat critici blijkbaar weinig hebben begrepen van deze anti-Love Story.

P.J.M.

SCHAATSEN OP DE LANGE

Enige jaren achtereen heeft het langebaanschaatsen Nederland in zijn greep gehad. Na de glanzende jaren waarin Schenk en Verkerk de vaandeldragers waren van het rondjescircelen op 400-meter banen is er nu een danige kentering opgetreden in de animo en het talent van nieuwe cracks op de lange afstand. Voor de KNSB betekent deze terugval na een periode waarin voor de Nederlanders alleen maar goud blonk een hevige teleurstelling. Immers voor de KNSB betekende ieder toernooi dat in Nederland werd gehouden— en of dat nou een nationaal of internationaal evenement was maakte geen verschil— een enorme financiële impuls. Met duizenden tegelijk kwamen de supporters op de Oranje-ridders af en hoewel ook het drankgebruik een belangrijke factor was, leefde men mee met de vaandeldragers van de ijspistes. Nederland kwam, zag en overwon. Maar na de overstap van Schenk, Verkerk, Verheyen, Bols en Van Dijk naar de rijen der profs en het mislukken na twee jaar gemodder van deze proforganisaties kreeg de schaatssport ook zijn genadeklap. De mensen liepen niet meer warm voor deze tak van sport en de KNSB kon slechts met moeite zijn

begroting sluitend krijgen. Kortom: schaatsenrijden was ten dode opgeschreven.
Vorige maand nog hebben we in Assen gezien hoe weinig belangstelling er nog bestaat van de kant van het publiek voor het nationale kampioenschap. Hoewel zowel bij de dames als bij de heren de wedstrijd tamelijk open lag, maar toch: slechts 4000 mensen en dat verspreid over twee dagen zagen Harm Kuipers en Sippie Tichelaar kampioen worden.
De vraag rijst waar moet het heen met de schaatssport. Zeker nu we in Nederland de laatste jaren ook al niet meer verblijd worden met een echte winter, lijkt het erop dat de traditionele Hollandse schaatssport aan belangstelling gaat verliezen.
Natuurlijk, zo zal men zeggen, we hebben nog kunstijsbanen.
Gelukkig mogen we stellen, want sinds 1963 hebben we eigenlijk geen echte winter meer gehad. In 1963 werd voor de laatste keer een Elfstedentocht gehouden, een Elfstedentocht waarin de toen superieure atleet Reinier Paping alle [illegible]zen van dat moment de loef afstak [illegible]n als eerste in Leeuwarden finishte.
Wie weet het nog; het is al twaalf jaar geleden. Een Koningin op het ijs, een schreeuwende radioverslaggever Dick van Rijn die meende met vorstenhuis en al door het ijs van de Lange Wielen te gaan.
Traditiegetrouw mogen we stellen dat een Elfstedentocht in Friesland een strenge winter betekende. Het is duidelijk dat de laatste twaalf jaar de mannen die graag honderd of meer kilometers willen wegmalen, niet of nauwelijks aan hun trekken zijn gekomen. Slechts incidenteel waren zij in staat om hun zo geliefde vorm van schaatsenrijden te beoefenen. Maar surrogaat bleef het.
De kansen dat er meer wedstrijden verreden konden worden en dat dan allemaal gebaseerd om mogelijk later een goede Elfstedentocht te rijden, verdwenen als ijs voor de zon.
Maar sinds enige jaren, om precies te zijn twee jaar, kennen ook de mannen van de Lange afstand, schaatsenrijders dus die lachen om tien kilometer, hun geëigende vorm.
Want twee jaar geleden ontstond er in Friesland een initiatief om regelmatig in wedstrijdverband wedstrijden tegen elkaar te gaan rijden.
Slechts zeer sporadisch had men van het kunstijs in Nederland geprofiteerd en de keren waren op een hand te tellen dat de jongens van de marathon op een ijsbaan elkaars krachten konden meten. Sinds een paar jaar is daar een grote verandering in opgetreden, zo zelfs dat er van de kant van het publiek veel belangstelling bestaat voor het marathonschaatsen. Wat is eigenlijk marathonschaatsen.
Jeen van de Berg, de bekende Friese onderwijzer die in 1954 de Elfstedentocht won en later nog deelnam aan de Olympische Spelen geeft het antwoord:
„Het marathonschaatsen is voor ons, jongens van de lange afstand, als een verlossing gekomen. Jarenlang zijn we niet aan bod geweest. Na de Elfstedentocht in 1956 hadden we jarenlang geen strenge winters meer. Ik dacht: Jeen wat moet je en ik ging het ook op de kortere afstanden proberen. Gelukkig haalde ik toen de kernploeg en kon ik nog deelnemen aan grote wedstrijden. Maar echt leuk, nee dat vond ik het niet. Mijn hart bleef gebakken aan honderd kilometer of meer. Trouwens zo denken er meer over.
Als je eenmaal hebt geproefd wat dit betekent wil je niets anders meer. Zo'n wedstrijd over veertig of vijftig kilometer doet mij meer dan een 1500 meter."
Vorig jaar leek er met de KNSB een enorme rel te ontstaan over deze groeiende tak van het hardrijden op de schaats. De KNSB zag het niet zo zitten en meende— nu blijkt ten onrechte— dat deze vorm voor het hardrijden op de klassieke afstanden een grote concurrent zou worden.
En hoewel Jeen van de Berg meent dat een Marathonschaatswedstrijd veel interessanter is dan een normale langebaanwedstrijd ben ik dat toch niet met hem eens. Voor mij blijft dat rondjes draaien met een groep van een man of zestig op een ijsbaan niet interessant voor het publiek. Want van strijd is niet of nauwelijks sprake. Ik heb nu enige wedstrijden gevolgd, maar een echte wedstrijd heb ik nog niet gezien.
Ja, een wedstrijd wordt het pas als er een premie op het spel staat, dan gaan de ruggen krom en wordt er om de vetste prijs gestreden. Voor de rest is het rondenlang een vrij oninteressant gebeuren. Jeen van de Berg is het daar niet mee eens.
Hij stelt: „Je kunt van zo'n grote groep natuurlijk niet verwachten dat ze vijftig kilometer lang aan het strijden zijn. Bovendien, en dat is wel waar, je hebt continu kijk op hetgeen er voor of achter je gebeurt. Tijdens een wedstrijd op natuurijs moet je wel van voren zitten want anders ben je ze kwijt.
Juist dat element maakt het voor mij niet bijster interessant. Te vaak komt de groep rechtop om de krachten te sparen voor een premiesprint of de eindsprint. Maar en om niet helemaal pessimistisch te zijn: deze vorm blijft een aardig surrogaat voor de jongens van de langebaan.
Van de Berg: „Ik vind dit een mooi surrogaat voor het rijden op natuurijs. Je moet er van uit gaan dat de meesten de techniek niet hebben om op een 500, 1500, 5000 of tien kilometer te starten. Vergelijk de meesten van ons met werkpaarden. De Schenken en anderen zijn renpaardjes. In dit kader moet je het vergelijken. Maar we zijn blij dat de KNSB ons toch erkend heeft en dat niemand van ons geschorst is. Ja want die dreiging was er ook nog. Toen we er pas mee begonnen dreigde de KNSB onze licenties in te trekken."
Zo ver is het dus niet gekomen.
De KNSB, zelf ook gek op geld maakt er geen probleem meer van wanneer op de Nederlandse kunstijsbanen wedstrijden over veertig of meer kilometers worden verreden.
Tenslotte verdienden de ijsbanen die het toch al moeilijk hebben om een sluitende begroting te maken, aan deze evenementen. Maar een ding is voor mij zeker: de toeschouwers zullen nimmer met zovelen op het Marathonschaatsen afkomen als indertijd op Schenk en Verkerk.
Ik zie het voorlopig nog als een aangename vrijetijdsbesteding voor de rijders en rijdsters.
En het is bekend als het publiek er niet op afkomt zullen ook de sponsors die nu wel voorradig zijn vertrekken. Sport, ook de schaatssport, is business geworden. Helaas. De ware amateur aan de top bestaat niet meer.

WIM JESSE

BAAN

BLOED

Een van de beste (zoniet de beste of de enige) gewoonte die ik uit m'n militaire diensttijd overhield was denk ik het afstaan van bloed, zo'n paar keer per jaar.
Dat begon natuurlijk door de stimulerende aankondiging dat je voor één keer liggen op een brits, een karweitje van vijf minuten, voor de rest van de dag „lichte dienst" kreeg en als klap op de vuurpijl een dag „prestatieverlof".
Een dergelijk rendement heb ik sedertdien nooit meer gehaald: met tien minuten plat gaan per jaar twee vrije dagen verdienen.
Naast de altijd weerkerende hilariteit rond de paar maten die bij de eerste druppel bleekjes onderuit gingen, was het enige ongerief bij zo'n ceremonie dat de gelegenheid niet zelden met beide handen werd aangegrepen om er beginnende hospikken de eerste beginselen van het „intra-veneus injecteren met holle naald" bij te brengen; voor ongeoefende handen geen eenvoudig klusje, zeker niet als ze een beetje trillen. Ik weet ervan mee te praten, want ik heb het zelf als hospik ook moeten doen. Menige misprik (sorry hoor!) leverde al snel (niet dóór de ader, maar in de ader!) een perforatie op, ten bewijze waarvan de ongelukkige donor dagenlang met een blauwe plek in de ellebooghholte liep, want je moest (nou even niet zo lullig) doorgaan tot de halve liter effectief binnen was.
Tot zover de sterke kant van het verhaal, waarvan natuurlijk geen woord gelogen is; trouwens ik heb getuigen genoeg. Nu het mooie gedeelte.

Het padvinder-achtige gevoel van toch maar een goede daad te hebben verricht, was sterk genoeg dat ik — en met mij vele anderen — het een beetje ging missen toen de dienst er eenmaal opzat en ik teruggekeerd was in wat uitsluitend in militaire kringen met die klank wordt aangeduid als „de burgermaatschappij".
Je verdiende er weliswaar geen vrije dag meer mee, hoogstens een vrij uurtje, maar dat brede gebaar van per jaar een liter van jezelf aan de medemens te schenken was toch eigenlijk te mooi om achterwege te laten.
En een praktisch voordeeltje dat graag meegenomen werd: vóór iedere afname werd je aan een kort medisch onderzoek onderworpen, plus bloed(druk), en urine-onderzoek, zodat je minstens twee keer in het jaar zeker kon weten niet op instorten te staan.
Nog zoiets moois: opeens opgebeld worden met de vriendelijke vraag of je morgenochtend om 9 uur kon afstaan, omdat er die dag een hart-operatie zou zijn waarvoor veel bloed nodig was. We kunnen toch op u rekenen hè? De koffie met cognac (uit onze eigen apotheek) gaf je na afloop het warme gevoel dat de zoon van Florence Nightingale en Albert Schweitzer zo goed gekend moet hebben.
Tot zover de andere sterke kant van het verhaal, nu het minder mooie gedeelte.
De klad kwam erin, afgelopen november, toen ik al handenwrijvend op de koffie met cognac afliep, maar slechts koffie aantrof. Wat nu? Het 1 november-wetje, zei de oudere verpleeghulp, met een blik van ik kan er ook niks aan doen.
Het mag niet meer, want ze hebben aan de overkant uitgerekend dat met een halve liter minder en één glaasje erbij u net boven de grens zit. Jammer hé?
Ik ben er nog in geslaagd de cognac in de koffie gesmokkeld te krijgen. Toen ze het inschonk stond ze met de rug naar de anderen toe en toen ze het voor me neerzette zei ze gemoedelijk alles zit er al in hoor. Het was het laatste beetje uit de fles; met mij sloot ze een tijdperk af.
Nu sluit ik denk ik de kraan af. Een keurige brief van het hoofd van de Bloedtransfusiedienst van het ziekenhuis zorgt voor de aandrang.
Wegens „een meer optimaal gebruik van het bloed" en „een oogpunt van algemeen belang" sluiten ze dat gezellige, menselijke winkeltje op de hoek. Aan het eind van de middag stonk het er vaak naar een mengeling van ether en zware shag, van al die mannen die na hun werk even langskwamen; soms wel een half uur wilden wachten als het druk was.
Per brief worden we overgeplaatst naar grotere keuringscentra van de Algemene bloedbank van het Rode Kruis. De ene ken ik niet en van de andere weet ik al dat die binnenkort geheel gemoderniseerd wordt. Het gaat allemaal veel automatischer en er kunnen veel meer mensen tegelijk behandeld worden, zodat we niet meer hoeven te wachten.
Ik had er al iets van gehoord van L. toen ze naast me zat, de fles te schudden, terwijl hij volliep. Ze begreep er niks van, want ze schatte dat het wel de helft van alle donors zou kosten, en zelf voelde zij en haar collega's er ook geen barst voor. Ze zouden weer worden teruggeplaatst in algemene dienst aan de overkant, waar het een stuk minder gezellig v en je niet zoveel persoonlijk contact had met de mensen. Ze hadden er wel tegen geprotesteerd bij de leiding, maar het was nou eenmaal besloten zo en er was niks meer aan te doen, want het was een algemene reorganisatie. Dit hier was te duur, door teveel personeel.
Die grotere centra waren efficiënter, zeker dat nieuwe, zei ze mistroostig, omdat het schudden door een machine werd gedaan, die naast je stond als de fles volliep.
Ik heb gezegd dat ik dan misschien ook bij die helft van haar hoor. Met dat wegvallen van die vrije dagen had ik vrede, maar als er nou ook niet eens iemand naast me kwam zitten. Alleen het insteken en uithalen van de naald gaat er nog met de hand, zei ze. Maar misschien vinden ze daar ook nog eens iets goedkopers op.

CASPER VOGEL

HARDOP DENKEN

Adres redactie en administratie:
Bureau Hoofdraadsman,
Coornherthuis,
Hoofdstr. 84, Driebergen
Telefoon 03438-2878
Redacteur A. Zoetebier
Hoofdraadsman

EGO

MAANDBLAD VAN DE HUMANISTISCHE GEESTELIJKE VERZORGING VOOR MILITAIREN. NR. 3 - MAART 1975 - 14e JAARGANG

Abonnementsprijs ƒ 6,— per jaar, te storten op postgirorekening 480414 t.n.v. Hoofdraadsman Humanistische Geestelijke Verzorging te Driebergen. Militairen ontvangen het blad op aanvraag zonder betaling.

GEWETENSBEZWAREN

PAGINA 3

VOOR DELEN SPORT

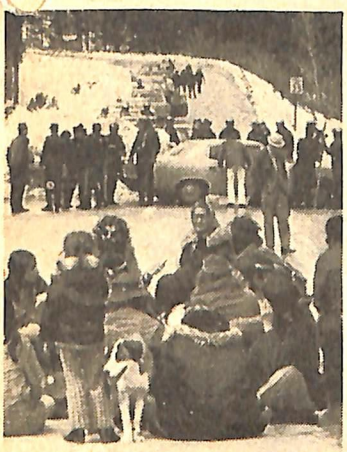

PAGINA 4/5

PAGINA 7

ROXY MUSIC

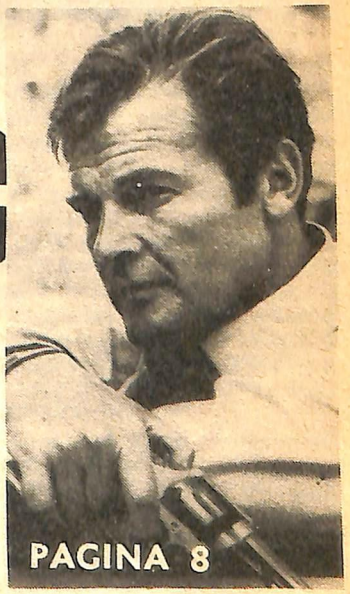

PAGINA 8

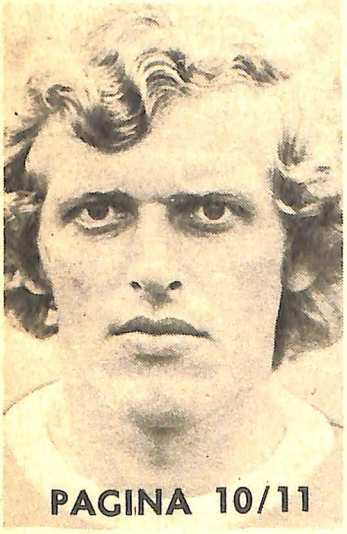

PAGINA 10/11

Vaste medewerkers:
Frits Barend
Wim Jesse
Bert van de Kamp
Peter J. Morée
Rien Robijns
Casper Vogel
Bert Vuijsje
Dick Zaal

HARDOP DENKEN

PAGINA 12